

Дядо ми – дърводелецът

или що за птици сме ние

Вчера следобед с един приятел от любимия ми бар „Мая“ до Докторската градина, започнахме спор за това дали българите са мързеливи, крадливи и прочие. Той твърдеше нещо подобно, аз му противоречах. Не защото съм специалист по тия въпроси, ами защото съм убеден в това, че въпреки че има разни такива наши сънародници /то къде ли ги няма?/, като цяло народът ни е читав, свестен – или както там се казва, и то не по-малко от другите народи по света. Чудех се какъв по-убедителен пример да дам на моя приятел в подкрепа на това твърдение. Накрая реших да му разкажа една история за дядо ми. Тя според мен е типична за повечето от българските семейства и мнозина от нас могат да познаят в нея себе си, своите бащи, майки или други техни роднини. И като я чуеше мойт приятел, щеше сам най-добре да прецени доколко верни са гръмогласните му приказки за това, че ние българите сме лоши.

Дядо ми по майчина линия се казваше Коста Рашев. Той беше майстор-дърводелец. Мебелист. Когато аз съм се родил, той е бил точно на 63 години, защото беше роден през 1900 година. Той беше превърнал тавана на къщата ни в Стара Загора в работилница, обзаведена с всякакви дърводелски инструменти – чукове, триони, бичкии, длета, менгемета, пили, шкурки, лепила и т.н. плюс великолепен тезгях и купища дъски и всякакъв дървен материал. Въпреки че по онова време беше вече пенсионер, а частната работа беше забранена /нарушителите можеха да бъдат арестувани от „народната“ милиция и вкарани в затвор/, той продължаваше да приема поръчки от разни места, да майстори шкафчета, маси и прочие мебели и да ги продава.

На мен ми беше интересно да ходя на този таван-работилница и да го гледам как работи, чертае по дъски-

те и майсторски ги превръща в мебели. А когато го нямаше там, сам се качвах на тавана и там режах, лепях, ковах и майсторях всякакви неща, за да си изпробвам уменията – или за да придобия нови. Качването и влизането в този таван ставаше почти като в тайно скривалище. Най-напред трябваше да се изкачиш до втория етаж на къщата и там имаше една повдигната над стълбите площадка – не повече от един квадратен метър голяма. Нещо като малка вътрешна тераса без парапет, върху която беше опряна стълбата за тавана – от ония, дървените, като „Н“-та, сложени едно над друго. Докато се катерех по нея, тя се огъваше и клатеше със скрибуцане нагоре-надолу и наляво-надясно. Не беше закрепена с нищо – нито отгоре, нито долу – просто беше опряна за капака и ако не внимаваше човек, можеше да се строполи с нея не само на площадката над стълбите, но и чак долу на циментовото стълбище. Затова, особено докато бях съвсем малък, изкачването на стълбата, отварянето на капака на потъналия в мрак таван /освен това целият изпълнен с всякакви стари вещи – мебели и какви ли не вехтории, принадлежащи на баба ми и дядо ми/, включването на лампата, а накрая – затварянето на капака / защото аз се качвах там тайно от всички и докато бях там внимавах това да не се разбере от никого/ беше вълнуващо преживяване. Дядо ми никога не беше коментирал причината, поради която беше сложил подобна паянтова стълба. Сега, от дистанцията на времето, си мисля, че е било не заради друго, а поради предпазливост и съображения за сигурност. Защото в случай, че чужд човек, съсед /в ония години не се знаеше кой може да се окаже

Стефан Кисъв

доносник/ влезеше в къщата ни и видеше тази стълба, то – тъй като тя изглеждаше съвсем безобидна – той изобщо не можеше дори да предположи, че на тавана има цяла дърводелска работилница. Освен това, в случай на нужда, тази стълба лесно можеше да бъде махната и скрита. И тогава никой дори нямаше да предположи, че на тавана има изобщо каквото и да е, защото самата капандура беше невзрачна и не биеше на очи. Представям си, обаче, колко трудно е било за дядо, който, въпреки напредналите си години, правеше всичко сам, да качва по тая клатушка се стълба дългите, тежки дъски, шперплатовите плоскости, а след това, когато ги превърнеше в мебели – да сваля надолу още по-тежките, вече готови и сглобени шкафове, легла и т.н. Още повече, че той не се отличаваше с кой знае каква голяма физическа сила – беше жилиав, но много слаб, почти мършав. Като стана дума за външния му вид, бих искал да кажа няколко думи и по този въпрос – за да си представите по-ясно всичко. Бих започнал с това, че общо взето изражението на лицето му беше като на мирови съдия или нещо подобно – доста строго и справедливо.

За подобни внушения допринасяше фактът, че имаше много изправена стойка, беше по-висок от средното, обикновено мълчалив, леко навъсен, с правилни, достолепни черти, светли очи и чисто бяла, гъста коса, леко оплешивяла над челото. Забележително гъсти, почти рунтави и черни бяха веждите му, които от време на време той грижливо подстригваше с огромните си дърводелски ножици. Косата пък той редовно си остригваше почти нула номер, още щом пораснеше повече от един-два сантиметра – въпреки че в ония години беше прието мъжките прически да са с перчеми и обърнати назад коси. Баба ми беше разказвала, че още когато двамата се оженили, дядо Коста вече бил почти побелял – поради някаква наследствена особеност от една страна, а от друга – заради това, че не бил вече съвсем млад – майка ми се родила, когато той навършил 41 години.

Освен че беше в някакъв смисъл нелегален мебелист, дядо ми най-неочаквано /поне в моите очи/ претърпя някаква метаморфоза и се превърна и в упорит земеделец. Това се случи когато беше на около 75 години. Тогава в България „раздаваха“ – т.е. даваха на желаещите да се занимават със земеделие разни изоставени пущинаци край градовете. Наричаха ги „места за самозадоволяване“ и всеки желаещ можеше да „получи“ подобно място.

Дядо Коста също получи. Около 500 квадратни метра, в местността „7-ми километър“ до Стара Загора. До нея се стигаше с помощта на раздрънкан, вечно претърпан и нередовен автобус на градския транспорт с номер 14.

Намираше се на един гол хълм, беше обрасло с тръни и храсталаци, почвата му беше суха, песъчлива и камениста. А най-близкия източник на вода на 1 километър разстояние оттам.

Дядо Коста започна да ходи на това диво и пусто „място“ всеки ден – през пролетта, лятото, есента, че и дори зимата, когато времето позволяваше. Като начало, бавно и търпеливо, с мотика в ръка, той

изгори и изкорени тревите и храсталаците. После дълго чисти огромните камъни от почвата. А когато накрая приключи с тях, я прекопа. След това той засади лозе и направи ограда /ние с баща ми му помогнахме да постави коловете и да опъне телта между тях/. Купи и посади и овошки – череши, сливи, праскови. Но тъй като почвата беше, както вече споменах, песъчлива, за да не му изсъхнат насажденията, той всеки ден ходеше с кофа на един километър оттам, в едно дере, където се намираще някаква чешмичка, около която винаги имаше опашка от бабички и дядковци с туби и бутилки в ръце.

Оттам той взимаше вода и я носеше на ръце обратно и с нея си поливаше лозето, овошките и прочие. Разказвам за тия неща като свидетел, защото понякога и аз ходех там с него и дори му помагах с каквото мога, включително с носенето и на вода.

Спомням си, по онова време по телевизията гледах един японски филм, който се казваше „Голият остров“. Беше получил най-големите възможни световни награди „Златна палма“, „Оскар“ и т.н. Разказваше се за едно младо семейство японци, които взеха под наем някакъв гол, каменист остров в морето до Япония и започнаха да го обработват. Острова, де. Копаша, чистиха камъни, садиха разни неща, така и не разбрах какви. Но най-голямата мъка беше поливането. На този остров имаше някакво мъничко изворче, което едва капеше. А този мъж и тази жена сигурно през половината от филма слизаха до изворчето /островът беше малък и стръмен/ и пълнеха едни кофи с вода и ги изнасяха на гръб до горе за да поливат растенията си. Накрая на филма удари градушка или нещо подобно и всичко беше унищожено. Изобщо филмът беше абсолютна трагедия.

Това, което правеше дядо ми, доста приличаше на историята с „Голия остров“ – само че в български вариант. Социалистически и пенсионерски. И – съвсем необяснимо – за разлика от японския филм, усилията на дядо

ми започнаха постепенно да се увеличават с успех.

На следващата година аз и баща ми разглобихме и пренесохме до „мястото“ на дядо бараката, която преди няколко години – пак аз и татко /който имаше също земеделски напъни/ бяхме поставили до телевизионната кула над село Змеево край Стара Загора. Там той също беше взел въпросното „място за самозадоволяване“. С него и майка ми започнахме да го обработваме, дори посадихме картофи. Но тъй като местността беше дива и гориста, почвата – глинееста, а и баща ми – все зает с работа, той скоро загуби интерес към него и бараката.

Бараката направи дядо ми особено щастлив и той започна да прекарва почти цялото си време на „мястото“ си, като дори през топлите месеци оставаше да спи там. Той го наричаше галено „ранчото“ и може би вече беше на 80, когато започна да си копае там кладенец. Всеки ден влизаше в дупката с една огромна стълба, която сам си беше сковал, ровеше земята и после изваждаше и изхвърляше. Никой не вярваше, че ще е възможно да стигне до вода. Но дядо беше упорит и стигна. Това му осигури вода за поливане и спести безкрайните усилия за напояването в стил „Голият остров“.

През следващите десетина години той продължи да ходи всекидневно там, като вече благодарение на водата превърна каменистия пушинак в райска градина.

Той не само произвеждаше домати, чушки и всякакви зеленчуци, както и череши и плодове, но и част от тях продаваше на пазара, както и предкъщата ни /разбира се нелегално/, а от лозето започна да прави вино и да ни дава да се черпим.

Мисля си, че това лозе и тази работа му допаднаха повече от дърводелството, от което дядо Коста неведнъж ми се оплакваше заради това, че било работа, която правил цял живот „на затворено“, която не се отразявала благоприятно на дробовете му.

И в крайна сметка чистият въздух, трудът на открито и спокойствието

му удължиха и осмислиха живота и той продължи да живее в здраве, добро състояние на духа и в труд до края на живота си на почти 91 години.

Това е историята, която разказах на моя приятел. Казах му, че според мен тя показва със сигурност едно – че въпреки политическата система, трудностите от всякакъв

характер, възрастта и прочие, в България има хора, които никога не са се оплаквали, страхували, отказвали да постигнат това, което искат, борили са се мълчаливо с труда си, достойнството си и т.н., и т.н. А всякакви други жалки приказки, с които някои се опитват да внушат, че видите ли ние, българите, сме мързеливи, крадливи и изобщо нещо като расово непъл-

ноценни – са пълни и категорични глупости.

Той обаче не само не се съгласи, ами още по-разпалено взе да ме убеждава в българската лошотия.

Аз започнах да му давам и други положителни примери за българско трудолюбие и честност, ама един българин като реши да си държи на своето...

Стефан Кисъв

„Кристо и Жан-Клод: графики и обекти“

„Кристо и Жан-Клод: графики и обекти“ е първата изложба в България на двамата световноизвестни творци. Тя бе открита на 14 септември в Софийската градска художествена галерия и може да бъде разгледана до 22 ноември. Кристо сам проектира подреждането на творбите в залите на СГХГ и поема по-голямата финансова част по организирането на изложбата. Идеята на тази изложба е да представи творби на Кристо и Жан-Клод от началото на 60-те години досега.

Експозицията се състои от 130 оригинални обекта на Кристо и Жан-Клод, както и фотографии на техни творби от Волфганг Волц, обхващащи периода от 1963 г. до 2014 г.

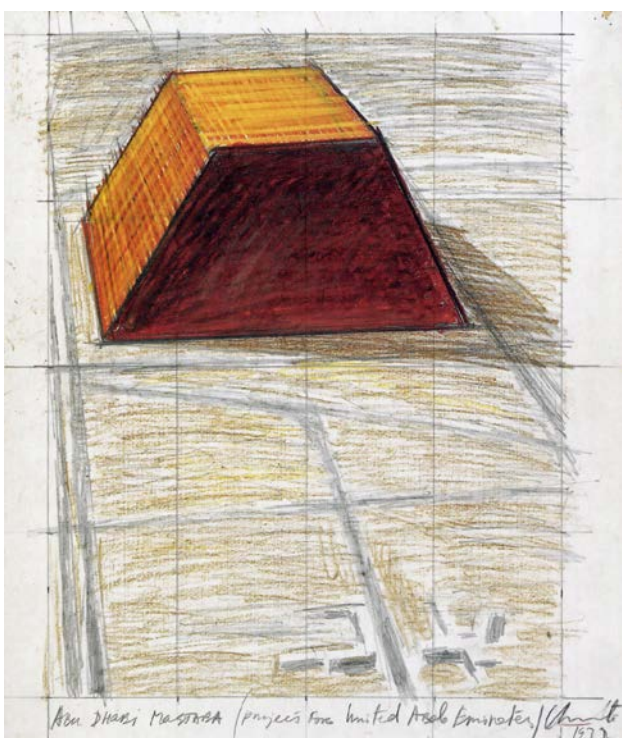
Изложбата представя редица нереализирани проекти, съставляващи важна част от творчеството на двамата автори. Колекцията е съставена лично от Кристо.

„Аз сам създавам оригинални творби със собствените си ръце, нямам асистент в ателието. Избрах някои по-малки проекти от края на 50-те и началото на 60-те години, както и рисунки и макети на големите ни временни творби. Чрез продажбата на оригинални скици ние финансираме реализирането на

самите проекти. През последните 50 години с Жан-Клод реализирахме 22 проекта, но не успяхме да получим разрешение за осъществяването на други 37 проекта. Те не са реализирани, за тях има малко оригинални скици и затова ги направихме и на тираж за продажба“, казва артистът в интервю за в. „Капитал“.

Техните най-значими проекти в съвременното изкуство са Опакованият Райхстаг, Опакованият Понт-Нюф, Бягачата завеса, Портите, Чадърите, Островите, Над реката, Масаба. Повечето от тях съществуват от 5 до 15 дни. След това се демонтират и всички материали се рециклират.

(М.З.)

Христо Явашев

е роден през 1935 г. в Габрово. Произлиза от известна фамилия. Дядо му е академик Анани Явашов, баща му е инж. Владимир Явашев, роден в гр. Варна. Майка му, Цвета е от Солун и е дъщеря на македонски търговец. Негови братя са актьорът Анани Явашев и инж. Стефан Явашев.

От 1953 учи в Художествената академия. През 1957 емигрира и повече не се връща в България. Първоначално заминава за Чехия, а след това – за Виена. Известно време живее в Париж, където се запознава с бъдещата си съпруга Жан-Клод. През 1962 г. Кристо и Жан-Клод затварят улица „Висконти“ в Париж с 4-метрова стена от варели за бензин. Барикадата, която има за цел да накара хората да се почувстват като разделените граждани на Берлин, ги прави световноизвестни. Кристо успява да наложи опаковането като художествен похват. Всичките му проекти съществуват временно и не са обект на продажба. Доходите му са единствено от скиците и чертежите, които се продават много скъпо. Работи със съпругата си Жан-Клод до смъртта ѝ през 2009 година. Огромен успех има проектът „The Umbrellas“ (Чадърите) от 90-те години, който представлява инсталация на 3 000 сини и жълти плажни чадъра в Калифорния и Япония. Когато Кристо и Жан-Клод забулват Райхстага през 1995 година, в Берлин за две седмици идват да видят инсталацията пет милиона души.